

Valgprogram Trøndelag SV 2023-2027

Innledning

SV er en del av arbeiderbevegelsen, kvinnebevegelsen og miljøbevegelsen. Vi bygger videre på kampene utkjempet av samer, småbrukere, kystfiskere og målrørsla for retten til kultur, sted, ressurser og språk. Vi står sammen med frigjøringsbevegelser som kjemper for retten til å være den de er eller elske den de vil, og med de som jobber for fred og internasjonal solidaritet. SV jobber for likestilling, likeverd og toleranse. Vi vil ha et sterkt demokrati og folkestyre og en velferdsstat som dekker folks grunnleggende behov.

For Trøndelag SV er det to kamper som vil være viktige de fire neste årene. Det er kampen mot økte forskjeller samt kampen mot klimaendringene og tap av naturmangfold. De kampene må vi kjempe for globalt, men også lokalt her i Trøndelag. For alle valg vi tar lokalt påvirker også fordelinga i samfunnet, alle valg vi tar lokalt påvirker også klima og miljø.

Hvorfor stemme ved fylkestingsvalget?

Mange tenker nok at fylkeskommunen er irrelevant for dem personlig i hverdagen, og at å stemme ved fylkestingsvalget ikke er så viktig. Fylkeskommunen har imidlertid stor innflytelse på hvordan hverdagen blir for trøndere i hele fylket. Når du stemmer ved fylkestingsvalget, bestemmer du hvem som skal styre kollektivtilbudet i fylket og hvor ofte det skal gå buss, trikk, ferge eller hurtigbåt der du bor. Du bestemmer hvem som skal styre drosjepolitikken og skoleskysstilbudet.

Store deler av vegnettet i fylket er fylkesveger. Disse bygges, vedlikeholdes, strøs og brøytes av fylkeskommunen. En god og trygg fylkesveg og en gang- og sykkelveg kan gi bolyst ute i distriktet og sørge for at bedriftene i Trøndelag får frem varene sine.

For alle ungdommer er fylkespolitikken viktig fordi det er fylkestinget som bestemmer hvor det skal være videregående skoler og hva slags studietilbud de skal ha, om alle skal ha rett til å komme inn på nærskolen sin, hvor mange elever som skal være i klassen og hvor mange ansatte som skal jobbe der.

Fylkeskommunen har også en viktig rolle for å bevare kulturmiljø, som planmyndighet og regional utviklingsaktør. Fylkeskommunen gir hørings svar ved byggesaker som berører kulturminner og vannressurser. Politikerne på fylkestinget har innsigelsesrett på om det skal komme flere oppdrettsanlegg for torsk, laks eller ørret i Trøndelag.

Fylkeskommunen bidrar i næringsutviklinga i fylket ved å tilrettelegge og koble sammen aktører og skape arenaer for samhandling. Gjennom politikken som føres kan fylkeskommunen påvirke klimagassutslippene innen transport, ved bygging av eiendom, i næringslivet, i jordbruk og skogbruk.

44 Det er fylkeskommunen som drifter det offentlige tannhelsetilbudet i Trøndelag, og
45 politikken som føres avgjør om du fortsatt vil ha et offentlig tannlegekontor i nærheten
46 av der du bor.

47 Alle som er opptatt av kulturtilbudet i Trøndelag, bør være opptatt av hvem som styrer
48 fylkeskommunen. Fylkeskommunen eier mange kulturinstitusjoner og har mange
49 støtteordninger for å sikre at alle innbyggere i fylket skal kunne ta del i ulike kultur- og
50 idrettsaktiviteter.

51
52 Fylkeskommunen er en viktig arbeidsplass for mange trøndere. I tillegg kjøper
53 fylkeskommunen varer og tjenester fra bygg- og anleggsbransjen, hoteller og
54 restauranter, busselskaper og renholdsbransjen. Arbeidslivspolitikken til
55 fylkeskommunen og kravene fylkeskommunen stiller i sine innkjøp for å sikre et
56 anstendig arbeidsliv påvirker derfor i stor grad hverdagen til mange arbeidstakere i
57 Trøndelag.

58
59 Hvordan fylkeskommunen styres og hvordan skolepolitikken, næringspolitikken,
60 kulturpolitikken og samferdselspolitikken blir i Trøndelag, bestemmes av det politiske
61 flertallet i fylkestinget. Vil du være med og bestemme hvem som styrer dette, da er
62 det viktig å stemme ved fylkestingsvalget.

63

64 **Et grønt Trøndelag**

65 Klimaendringene og tap av naturmangfold er en trussel for menneskeheten. SV vil
66 ikke sitte stille og vente på de alvorlige konsekvensene av klimaendringene, vi tar
67 klima- og naturmangfoldskrisa på alvor. Vi krever handling nå, internasjonalt og
68 nasjonalt, men også lokalt. Vi må verne om sårbar natur og vi må kutte i
69 klimagassutslipp.

70 **Derfor vil SV:**

- 71 ● kreve at klima- og miljøtiltak skal operasjonaliseres gjennom kommunens
- 72 budsjett- og handlingsplanprosess, årlig klimahandlingsplan (klimabudsjett)
- 73 ● at klimabudsjett skal omfatte både direkte utslipp og forbruksbaserte utslipp.
- 74 ● sikre at det avsettes nok arbeidskraft og midler til å kunne drive et forsvarlig,
- 75 godt og offensivt klima- og miljøarbeid
- 76 ● kreve at fylkeskommunen gjennomfører kommunale anskaffelser som
- 77 stimulerer til innovasjon og bærekraft for reduserte klimagassutslipp og
- 78 miljøbelastning, bruk av lokalt næringsliv og økt sirkulær økonomi.
- 79 ● videreutvikle og forbedre fylkeskommunens klimabudsjett med konkrete mål for
- 80 utslippskutt og konkrete tiltak og tilhørende klimaregnskap
- 81 ● stimulere til gode ordninger for innsamling av landbruksplast

82

83 **Kutt i klimagassutslipp**

84 Klimaendringene er menneskeskapt og kan fortsatt stoppes av oss mennesker. Men
85 det krever bruk av grønn teknologi, det krever nye måter å organisere byer,
86 lokalsamfunn og næringsliv, og det krever vilje til å investere stort i dag for at våre

87 etterkommere kan nyte godt av det. I de neste årene er kun nullutslipp godt nok.

88
89 Selv om vi blir et nullutslippssamfunn i løpet av årene som kommer, er
90 klimaendringene allerede i gang. Vi opplever mer ekstremvær enn tidligere. Dette
91 skader avlinger og viktig infrastruktur. Vi trenger derfor ikke bare klimagasskutt i
92 årene som kommer, men tiltak for å forebygge skader og redusere effekten av de
93 pågående klimaendringene.

94 **Derfor vil SV:**

- 95 ● kreve at fylkeskommunen kun kjøper nullutslippskjøretøy fra 2024
- 96 ● legge til rette både finansielt og kunnskapsmessig for at flere kan ta i bruk
- 97 fjernvarme og solenergi
- 98 ● stille krav om nullutslipp i anbud for innkjøp av nye ferger
- 99 ● sikre etablering av ladestasjoner for elbil på offentlige parkeringsplasser
- 100 ● jobbe for økt kunnskap om økt karbonbinding i matjord for å redusere
- 101 klimagassutslipp
- 102 ● stimulere til mindre matsvinn
- 103 ● jobbe for nasjonale kornlagre for god matsikkerhet
- 104 ● kartlegge særlig skredutsatte fylkesveger og gjøre sikringstiltak for å hindre
- 105 skred og ras
- 106 ● kartlegge fergekaier og annen infrastruktur som trenger opprustning for å tåle
- 107 mer vind og høyere bølger

108

109 **Reint vann, reine fjorder og rein luft**

110 Miljøproblemene rammer områdene hvor vi bor. Mange av løsningene finnes også
111 lokalt. SV vil ta kampen mot forurensing, forøpling og utslipp i våre lokalsamfunn. SV
112 våger å velge langsiktig, selv når presset fra sterke pengeinteresser blir stort.
113 Miljøvennlige samfunn er gode samfunn, med frihet til å fiske i friskt vann, puste i rein
114 luft og høste av naturen.

115
116 Grønne samfunn er gode samfunn. Der er lufta god å puste inn, det er lett å reise
117 kollektivt og naturen er tilgjengelig både for matproduksjon, aktivitet og arbeid. Ved å
118 ta vare på natur og miljø tar vi vare på hverandre. God håndtering av avfall sikrer at
119 søppel gjenvinnes og ikke havner i naturen eller i maten.

120 **Derfor vil SV:**

- 121 ● jobbe for at nasjonale myndigheter innfører produsentansvar for all plast
- 122 ● sikre kildesortering av alt avfall fra fylkeskommunale byggeplasser
- 123 ● stimulere til bygging av miljøvennlige boliger og næringsbygg
- 124 ● stille ambisiøse miljøkrav i utvikling av tomter som fylkeskommunen selv eier
- 125 ● lage en miljøplan for fylkeskommunens eksisterende bygningsmasse
- 126 ● jobbe for økt kunnskap om økt karbonbinding i matjord for å redusere
- 127 klimagassutslipp
- 128 ● følge opp avfallshåndtering på byggeplassene
- 129 ● fase ut all bruk av gummigranulat: nye kunstgressbaner og gamle baner som
- 130 er modne for utskifting må få miljøvennlig fyll, og fylkeskommunen skal legge til
- 131 rette for samarbeid for å videreutvikle miljøvennlige alternativer

- 132 ● legge til rette for å minimere avrenningen av mikroplast fra eksisterende
- 133 kunstgressbaner før disse får miljøvennlig fyll
- 134 ● levere alt gateoppsop og oppsug fra sandfang i kommunen til godkjente
- 135 deponier. Hyppigere kontroll og tømning av sandfang
- 136 ● øke innsatsen for vask og feiing av veier
- 137 ● hindre spredning av makro- og mikroplast ved snørydding og
- 138 veikosting/vasking. Innføre løsninger for snødeponering slik at avfallet som
- 139 følger med snøen blir ivaretatt og stanse all dumping av snø i havet
- 140 ● støtte og bidra til forskning ved å være en samarbeidspartner som sikrer bedre
- 141 kunnskap om problemer, konsekvenser og muligheter/løsninger knyttet til
- 142 mikro- og nanoplast
- 143 ● sette av midler og ressurser til tiltak for naturlig karbonlagring
- 144 ● skjerpe miljøkravene ved fylkeskommunale anskaffelser
- 145 ● gjennomføre energitiltak i alle fylkeskommunale bygg og legge til rette for
- 146 energiproduksjon på alle egnede flater
- 147 ● fortsette arbeidet med å utvikle en god regional plan for arealbruk i Trøndelag
- 148 som forplikter kommunen til å verne om sårbar natur og dyrka jord
- 149 ● jobbe for minst mulig utbygging av fritidsboliger i uberørt natur
- 150 ● starte et arbeid sammen med kommunene med en samordnet plan for bygging
- 151 av fritidsboliger i Trøndelag med mål om å unngå inngrep i sårbar natur,
- 152 reindriftsområder og friluftsområder og områder med sårbare arter.
- 153 ● i samarbeid med kommunene ta initiativ til grønne hytteprosjekter og hyttdeling

154

155 **Bevare naturmangfoldet**

156 Landet vårt er bygget på rikdom fra hav og jord, fjell og fjord. Naturen gir mat,

157 arbeidsplasser og gode opplevelser i uoverskuelig framtid om vi sikrer økologisk

158 bærekraftig forvaltning og felles eie. Det vi har i fellesskap må vi ta vare på i

159 fellesskap. I Trøndelag har vi et særlig ansvar i å forvalte dette, da vi står for over en

160 fjerdedel av all matproduksjon i Norge.

161

162 Matjord bygges ned for å bygge opp kjøpesentre, og gruveindustrien får dumpe avfall

163 i fjordene. Viktige naturområder og reinbeiteområder blir bygget ned med vindkraft,

164 fiskeressurser selges ut av kystsamfunn og samles på hendene til noen få redere.

165 Dette er politikk for kortsiktig profitt og ikke for langsiktig matproduksjon og vern av

166 naturen.

167

168 Arealer er en begrenset ressurs, og bruken av arealene har direkte innvirkning på

169 naturen. En bevisst arealforvaltning er derfor avgjørende for å ivareta natur og miljø.

170 Trøndelag SV vil derfor i vår politikk jobbe for å unngå naturinngrep, begrense skader

171 på naturen og reparere skader som har oppstått. Det er også viktig å kompensere der

172 naturskader ikke kan unngås.

173 **Derfor vil SV:**

- 174 ● kartlegge og ivareta viktige områder for biologisk mangfold
- 175 ● si nei til vindkraft i sårbare naturområder og områder for reindrift
- 176 ● arbeide for bedre beskyttelse av vassdrag og våtmarksområder
- 177 ● fjerne og hindre innføring av nye arter som ikke naturlig hører hjemme i floraen
- 178 eller faunaen i vår region

- 179 ● innføre arealnøytralitet
- 180 ● fortsette arbeidet med å kartlegge arts mangfold og tilstanden i
- 181 Trondheimsfjorden
- 182 ● stimulere til at fylkeskommunen blir en god veileder for kommunene i sin
- 183 arealforvaltning
- 184 ● kartlegge behovet for naturrestaurering på kommunens arealer
- 185 ● kreve restaurering av natur- og friluftsarealer som erstatning for slike arealer
- 186 som bygges ned
- 187 ● lage temaplaner for naturmangfold og naturrestaurering, og årlige
- 188 handlingsplaner som følges opp med finansiering i økonomiplan
- 189 ● ha en restriktiv holdning til å gi dispensasjoner fra kommunenes arealplaner
- 190 ● ikke gi dispensasjoner til reguleringsplaner som skader truede naturtyper, og
- 191 være restriktiv med hensyn til dispensasjoner som kan gå ut over nær truede
- 192 naturtyper
- 193 ● ikke gi tillatelse til prosjekter som medfører tap av matjord
- 194 ● vedta en nullvisjon for tap av rødlistede arter
- 195 ● støtte opp under dugnadsarbeid for å fjerne fremmede arter
- 196 ● tilrettelegge for naturrestaurering som styrker leveområdene for pollinatorer og
- 197 andre grupper insekter, f.eks. tilbakeføring eller etablering av ugjødde
- 198 blomsterenger med stedegne arter, som slåtteenger, tørrbakker mm.
- 199 ● bidra til å stanse tapet av arts mangfoldet og hindre spredning av introduserte
- 200 arter
- 201 ● si nei til scooterløyper i utmark som forstyrrer reindrift, dyreliv og friluftsliv
- 202 ● sikre bedre kartlegging av rødlistede arter
- 203 ● ved neste rullering av arealplan; sikre bedre ivaretagelse av kyst- og
- 204 fjordområder (inkludert karbonlagring i hav)
- 205 ● fremme positiv dialog lokalt om marine verneplaner
- 206 ● ha en positiv holdning til de marine verneplanene som kommer på høring i
- 207 løpet av valgperioden

208

209 **Gode skoler og trygge læringsmiljø**

210 Alle elever har krav på et likeverdig opplæringstilbud. Det forutsetter et trygt og godt
 211 læringsmiljø, faglig oppdaterte og engasjerte lærere, samt tilrettelagt og variert
 212 undervisning.

213
 214 Trøndelag SV vil ha videregående skoler i alle deler av fylket, og vi vil stemme imot
 215 nye forsøk på å sentralisere skoler eller privatisere videregående opplæring. Vi vil at
 216 alle elever skal ha rett til skoleplass på nærskolen sin, beholde en desentralisert
 217 skolestruktur og la nærskoleprinsippet styre inntak i de videregående skolene.

218
 219 Distriktsskolene styrker bolyst, gir folk likeverdige muligheter til utdanning og skaffer
 220 lokalt arbeidsliv kvalifisert og stabil arbeidskraft. Desentralisert struktur er det mest
 221 treffsikre distriktpolitiske virkemiddelet i fylkeskommunens verktøykasse som
 222 regional utviklingsaktør. Uten et bredt og godt videregående skoletilbud i distriktene
 223 vil bolyst svekkes. Det omfatter fullverdige tilbud også innen studiespesialiserende
 224 utdanningsprogram og kombinerte videregående skoler med yrkesfag og
 225 studieforbereidende program. SV vil sikre et bredt og likeverdig utdanningstilbud for

226 alle elever i hele Trøndelag.

227
228 Trøndelag SV mener at alle elever på videregående skole har rett til kvalifiserte
229 lærere. Dette må sikres gjennom utlysning og ansettelse, samt at det utarbeides
230 etterutdanning/kvalifiseringsprogram for de lærerne som allerede er ansatt.

231
232 SV har tillit til lærerprofesjonen og deres faglige og pedagogiske vurderinger. Læreren
233 er den rette til å ta valg knyttet til undervisningsform, læremidler og utstyr. Aktiviteten i
234 klasserommet skal ikke detaljstyres.

235
236 Vi trenger hver eneste lærer vi har i videregående skole. Det er derfor viktig at
237 nyutdannede lærere opplever å få hjelp, veiledning og støtte det første året de er
238 ansatt. Veiledning av nyansatte skal ikke gå på bekostning av andre oppgaver for de
239 ansatte, men det må avsettes tid og ressurser til oppgaven.

240
241 SV ønsker å styrke opplæringstilbudene innen primærnæringene havbruk, fiske og
242 landbruk og samarbeide med det lokale nærings-, kultur- og organisasjonslivet for å
243 gjøre skolene til lokale kunnskapssentre.

244
245 Alt for mange elever sitter sultne på skolebenken, enten fordi de droppet frokosten
246 eller fordi de glemte matpakka og ikke har penger til mat i skolekantina. SV mener at
247 gratis skolefrokost på alle videregående skoler ville gitt mer konsentrerte elever og
248 bedre læring. Det ville også vært et sosialt utjevningstiltak, da det gjerne er de
249 elevene med dårligst råd som blir sittende sultne på skolen.

250

251 **Derfor vil SV:**

- 252 ● beholde nærskoleprinsippet
- 253 ● bevare alle videregående skoler i Trøndelag
- 254 ● utvikle tilbudsstrukturen på de videregående skolene slik at skolene får robuste
- 255 tilbud, og at tilbudet på de videregående skolene innad i hver region i fylket
- 256 utfyller hverandre best mulig
- 257 ● kreve at alle som ønsker læremidler på nynorsk får tilgang til dette
- 258 ● fortsatt kjøpe inn og anvende lærebøker når pedagogiske vurderinger tilsier det
- 259 ● videreutvikle flere alternativer til reint karakterbasert opptak i videregående
- 260 skole
- 261 ● øke andelen kvalifiserte lærere i den videregående skolen
- 262 ● sikre gode rådgivningstjenester for elevene
- 263 ● starte forsøksordning med gratis, enkel skolefrokost på alle fylkets
- 264 videregående skoler
- 265 ● sikre finansiering av veiledningsordning for nyansatte lærere
- 266 ● fjerne unødvendig testing og måling
- 267 ● avskaffe fraværs grensa.
- 268 ● kreve at egenmelding fra foreldre/foresatte, eller myndige elever, godkjennes
- 269 som gyldig dokumentasjon for fravær ved sykdom og andre velferdsgrunner i
- 270 inntil tre dager
- 271 ● kreve at elever med høyt fravær sikres en god oppfølging

272 **Yrkesfag**

273 Trøndelag trenger flere fagarbeidere i årene som kommer. I årene som kommer vil
 274 både byggebransjen, restaurantbransjen og helsevesenet oppleve mangel på
 275 fagarbeidere. Dessuten er fagarbeideren viktig for at vi skal lykkes med det grønne
 276 skiftet. Det er derfor viktig å motivere flere elever til å velge yrkesfag, men også sikre
 277 at de som går yrkesfag, gjennomfører og kommer seg ut i lære og arbeid.

278

279 **Derfor vil SV:**

- 280 ● styrke rådgivningstjenesten og karriereveiledningen slik at barn og ungdom får
- 281 god og balansert kunnskap om yrkesfagene – herunder mulighetene for
- 282 videreutdanning og karriere.
- 283 ● sikre at utstyrsparken i skolen holder et høyt nivå, lik det nivået som venter
- 284 elevene gjennom praksis og læretid.
- 285 ● sikre at yrkesfagelever får utstyrsstipend som dekker utgiftene til utstyret de
- 286 trenger under utdanningen
- 287 ● sikre alle lærlinger en lære plass
- 288 ● arbeide for å få opprettet flere lære plasser
- 289 ● tilby elever uten lære plass alternative løp for å oppnå fag- eller svennebrev
- 290 ● arbeide for mer praksis i praktiske faglinjer
- 291 ● kreve at elever som ikke får lære plass, får et fullverdig praksistilbud gjennom
- 292 VG3

293 **Øke gjennomføringen - stoppe frafall og utenforskap**

294 For å minske frafallet i videregående skole vil SV bruke ressurser til undervisning i
 295 mindre grupper eller en til en. Dette kan hindre at elever som står i fare for å slutte
 296 eller få «ikke bestått» i et eller flere fag, klarer å fullføre videregående opplæring. SV
 297 vil også styrke oppfølgingstjenesten og sette dem i stand til å drive mer oppsøkende
 298 arbeid opp mot elever som står i fare for å falle ut. SV ønsker flere piloter for å utvikle
 299 ytterligere modeller for fleksibel opplæring i videregående skole i tett samarbeid med
 300 lærere, arbeidsliv, Nav og kommuner.

301
 302 I årene som kommer vil det bli mangel på faglært arbeidskraft i mange sektorer. En av
 303 fem voksne står utenfor arbeidslivet. For mange er unge har ikke gjennomført
 304 videregående skole og er ikke i jobb. SV vil prioritere tiltak og prosjekter som vil føre
 305 til at flere fullfører og flere får fagbrev og jobb. Vi vil blant annet videreutvikle
 306 strategien «Trøndelagsmodellen» som gir folk som har falt ut av det ordinære
 307 utdanningsløpet skreddersydd og komprimert fagbrevløp ute i bedrift.

308 **Derfor vil SV:**

- 309 ● ha tilpasset opplæring i små grupper eller en til en for elever som står i fare for
- 310 å stryke
- 311 ● utvikle nye undervisningsmetoder
- 312 ● styrke oppfølgingstjenesten til å drive oppsøkende arbeid og utvikle tiltak
- 313 ● utvikle nye og flere modeller for fleksibel opplæring i videregående skole
- 314 ● videreutvikle «Trøndelagsmodellen» som skreddersyr fagbrevløp i bedrift

315

316 Fagskolen

317 Fagskoleutdanningen er en viktig del av utdanningssystemet som utdanner
 318 spesialiserte yrkesutøvere med høy kompetanse. Ut fra behovet er det i dag for få
 319 som tar denne utdanningen. SV vil styrke de offentlige fagskolene og videreutvikle
 320 fagskolens egenart ved å sikre god og forutsigbar finansiering, styrke studentenes
 321 rettigheter og ivareta nært samarbeid med arbeidslivet.
 322 Det grønne skiftet krever at vi tar i bruk etablerte grønne løsninger, og da trenger vi
 323 kompetente fagfolk. Fagskoleplasser er også en mulighet for livslang læring hvor
 324 arbeidstakere i sektorer i stor utvikling kan videreutdanne seg slik at de bedre kan
 325 hjelpe bedriftene i nødvendig og bærekraftig omstilling.

326
 327 En aktiv fagskolepolitikk for fremtiden bør koordineres tett med næringsliv og øvrige
 328 grønne satsinger. Det er for eksempel store behov for fagskoleplasser innen maritim
 329 sektor og sirkulær økonomi i varehandelen. All fagutdanning bør inkludere fag og
 330 vurderinger i bærekraft.

331

332 Grensesetting, likestilling og respekt

333 Jenters sikkerhet og rett til å bestemme over egen kropp er avgjørende for deres
 334 frihet til å delta i samfunnet på lik linje med menn. Grensesetting og respekt for
 335 andres grenser må inn i seksualundervisningen. Vi må styrke skolehelsetjenesten,
 336 seksualundervisningen i barnehage og skole, og ha fokus på grensesetting. I dette
 337 arbeidet må vi legge vekt på det sexpositive. Dette vil kunne avverge og motvirke
 338 mange av de uønskede konsekvensene ved manglende grensesetting og likestilling.
 339 Trøndelag fylkeskommune må ha tydelige handlingsplaner mot seksuell trakassering i
 340 skolen. Et likestilt arbeidsliv begynner med likestilt utdanning. SV vil arbeide aktivt for
 341 god kjønnsbalanse på alle videregående utdanningsløp som fylkeskommunen tilbyr.

342 Derfor vil SV:

- 343 ● sikre gode rådgivningstjenester for elevene
- 344 ● øke mengden seksualundervisning og sørge for at undervisningen i større grad
 345 fokuserer på forståelse av og respekt for egen og andres kropp, grenser,
 346 samtykke og ulikheter
- 347 ● kreve større innsats mot mobbing, trakassering, kroppsfiksering og
 348 prestasjonspress
- 349 ● sikre nok helsesykepleierressurser ved videregående skoler i samarbeid med
 350 vertskommunene slik at ungdom slipper å møte en lukket dør
- 351 ● innføre ordning med gratis bind og tamponger på alle videregående skoler i
 352 fylket
- 353 ● utvikle et tilbud om feministisk selvforsvarskurs i VGS
- 354 ● styrke seksualundervisningen med fokus på grensesetting, ulike kjønnsuttrykk
 355 og seksuelle orienteringer. Sikre at elever i videregående lærer om skeiv
 356 frigjøring, samt at alle i videregående skole får et aktivt forhold til ulike
 357 personlige pronomen.

358

359 Samisk språkopplæring

360 For å sikre og bevare samisk kultur er det samiske språket viktig. Trøndelag
 361 fylkeskommune er blitt en fylkesforvaltningskommune for samisk språk. SV mener det
 362 er Trøndelag fylkeskommune som har ansvar for å fasilitere tilrettelegging for samisk
 363 språkopplæring for de som ønsker det og har rett til samisk språkopplæring. Samisk
 364 språk- og kulturopplæring må styrkes i barnehager og skoler.

365
 366 Trøndelag fylkeskommune har stedlig undervisning i sørsamisk språk ved to
 367 videregående skoler, Grong videregående og Røros videregående. Disse skolene har
 368 ansvar for å tilby og tilrettelegge for undervisning i samiske språk og yrkesfag som
 369 duedtie og reindrift. Samiske elever har lovfestede rettigheter til opplæring i og på
 370 samisk. Elever som går på skoler som ikke har stedlig lærer, har rett til alternative
 371 opplæringsformer. For SV er det viktig at det er kvalitet på denne undervisningen og
 372 at alle elever blir orientert om sine rettigheter til å få undervisning i samiske språk.

373 **Derfor vil SV:**

- 374 ● sikre at fylkeskommunen støtter oversettelse av barnelitteratur til sørsamisk
- 375 ● synliggjøre det samiske språket i offentlige rom
- 376 ● øke bruken av samisk språk
- 377 ● styrke kunnskapen om og kompetansen i samisk
- 378 ● ivareta og utvikle samiske møteplasser
- 379 ● sikre nok ressurser økonomisk, og sikre riktig kompetanse på de videregående
- 380 skolene med undervisning i sørsamisk.
- 381 ● sikre at det er kjent at alle elever som ønsker undervisning i sørsamisk språk
- 382 kan få dette.
- 383 ● sikre at alle elever i videregående som ønsker fjernundervisning i sørsamisk
- 384 får dette.

385

386 **Inkludering i skolen**

387 Ungdom og voksne med flerspråklig bakgrunn må gis tilpasset opplæringstilbud i den
 388 videregående skolen. Dette vil gjøre det lettere for flere å kunne vise sin kompetanse.
 389 Vi vil derfor gi flere og bedre støtteordninger rettet mot fremmedspråklige elever.

390
 391 Stadig flere unge sliter psykisk. For å styrke elevenes psykososiale miljø ønsker
 392 Trøndelag SV at ordningen med lavterskel psykologtilbud på alle videregående skoler
 393 som ble startet i tidligere Nord-Trøndelag, skal videreføres og innføres på alle skoler i
 394 Trøndelag.

395
 396 Trøndelag SV ønsker et samfunn uten mobbing og rasisme. Mye av dette skjer på
 397 skolen, og kan gi fatale konsekvenser for offeret. Tiltaket mot mobbing må derfor få
 398 en større plass i skolens planer. Seksuell trakassering er et alvorlig problem, og kan
 399 skape større skiller i forskjellige utdanningstilbud ved den videregående skolen.
 400 Trøndelag SV vil videreføre arbeidet mot seksuell trakassering, og se til at skolen
 401 setter i verk tiltak mot slik trakassering.

402
 403 Alle videregående skoler i Trøndelag må sette vold og overgrep på timeplanen,
 404 samtidig som de ansatte må gis nødvendig handlingskompetanse. Frafallet i den
 405 videregående skolen er på 64% blant funksjonshemmede, mot 17% hos de

406 funksjonsfriske.

407
408 Trøndelag SV er imot at funksjonshemmede forskjellsbehandles og utestenges i den
409 videregående skolen, og vil kjempe for et samfunn der funksjonshemmede skal bidra
410 med sine ressurser. Vi vil arbeide for at fylkeskommunen følger opp plan- og
411 bygningslovens krav om universell utforming av skoler.

412
413 De videregående skolenes behov for oppgradering til universell utforming må
414 kartlegges og det må utarbeides konkrete planer for utbedringer og finansiering av
415 disse. Trøndelag SV vil jobbe for at det opprettes fylkeskommunale lærlingeplasser
416 for utsatte grupper som minoriteter og ungdom med funksjonsnedsettelse for å sikre
417 at flere kommer inn i arbeidslivet.

418
419 Reklamebransjen kjøper opp lokalsamfunn gjennom å få tilgang til kommunens flater i
420 bysentrum. Bransjen presser på innbyggerne urealistiske skjønnhetsidealer og en
421 forbrukskultur som går på kant med det bærekraftige samfunnet. SV vil ta det
422 offentlige rom tilbake gjennom å nekte reklamebransjen å bruke fylkeskommunens
423 flater.

424

425 **Derfor vil SV:**

- 426 • styrke det forebyggende arbeidet mot mobbing
- 427 • jobbe for at ungdom med funksjonsnedsettelse kommer inn i arbeidslivet
- 428 • jobbe for at alle skoler er universelt utformet
- 429 • øke de ansattes kompetanse om å oppdage og forebygge seksuell
430 trakassering
- 431 • innføre lavterskel psykologtilbud på alle videregående skoler i fylket

432

433 **En antirasistisk skole**

434 Skolen kan ofte være manges første møte med rasisme. Derfor er det viktig at elever
435 og lærere får kunnskap om rasisme og hvordan man kan fremme en antirasistisk
436 praksis i skolen. Dette innebærer at det må være mulig å snakke om rasisme i
437 klasserommet, blant annet gjennom god klasseromsundervisning. Skolen er en arena
438 der vi bør jobbe målrettet for å forebygge rasisme. Vi foreslår at det innføres en
439 konkret handlingsplan mot rasisme i skolen.

440
441 For å kunne jobbe mot rasisme, må man vite hva rasisme er. Å sette ord på rasismen,
442 definere den og lære seg å gjenkjenne den, er avgjørende for at samfunnet skal
443 kunne ta et oppgjør med rasisme. Alle elever skal føle seg ivaretatt og trygge på
444 skolen.

445 **SV vil:**

- 446 • innføre en antirasistisk handlingsplan i skolen
- 447 • sørge for god kartlegging av rasisme i skolen gjennom elevundersøkelsen

448

449 **Opplæring og inkludering av minoritetsspråklige**

450 I introduksjonsprogrammet for flyktninger arbeider de ansatte med å gi helhetlig
 451 oppfølging til flyktninger de to første årene av deres opphold i landet. Ordningen er
 452 god, men kan styrkes og utvides for å bidra til å følge opp de som trenger et lengre
 453 løp mot vellykket integrering og tilknytning til arbeidslivet. Ikke alle når målene på de
 454 to årene som introduksjonsprogrammet varer i dag. Flyktninger og innvandreres
 455 kompetanse når det kommer til både arbeidspraksis og utdanning fra eget land, må i
 456 større grad verdsettes i våre utdanningsinstitusjoner og i arbeidsliv.

457
 458 Inkludering og integrering av nasjonal opprinnelse, avstamning, hudfarge, kulturell
 459 bakgrunn, språk, religion og livssynsminoriteter i skolen er en viktig del av kampen
 460 mot et segregert samfunn. Skolen har en viktig rolle i integreringsarbeidet. Vi mener
 461 at inkludering og integrering av personer med migrant- og innvandrerbakgrunn er
 462 viktig fordi de skal få mulighet til å delta og påvirke det samfunnet de er en del av.
 463 Skolen er en av de viktigste arenaene i inkluderings- og integreringsarbeidet, men vi
 464 ser ofte at dette arbeidet havner på siden av resten av det ordinære skoleløpet. Det er
 465 nettopp dette man ikke ønsker i inkluderings- og integreringsarbeidet.

466 **Derfor vil SV:**

- 467 ● sikre at mottaksklasser integreres bedre med resten av klassene på skolen.
- 468 ● ungdomsretten skal gjelde elever som søker asyl på samme måte som elever
- 469 med norsk statsborgerskap eller oppholdstillatelse.
- 470 ● kulturundervisningen må styrkes.
- 471 ● jobbe for bedre støtteordninger for flerspråklige elever
- 472 ● sikre tilstrekkelig med morsmålslærere i videregående skole
- 473 ● sikre bedre og mer tilrettelagt norskopplæring til ungdom som ankom Norge
- 474 uten fullført grunnskole da de var mellom 16 og 18 år
- 475 ● videreutvikle MonoUng og utvide tilbudet til et permanent tilbud ved flere
- 476 videregående skoler i fylket.
- 477 ● jobbe for forpliktende samarbeid med næringslivet i regionen når det kommer
- 478 til praksisplasser for flyktninger/innvandrere i introduksjonsprogram
- 479 ● undervisning innenfor likestilling, normer, verdier, demokrati og religion og
- 480 livssyn må styrkes.
- 481 ● lærere skal få kompetanse om hvordan rasisme utarter seg og hvordan den
- 482 ser ut.
- 483 ● utarbeide en fylkeskommunal handlingsplan mot rasisme. Den må inneholde
- 484 forebygging mot og håndtering av rasisme i skolen
- 485 ● elevundersøkelser skal sørge for god kartlegging av rasisme i skolen
- 486 ● elevene skal lære om ulike former for rasisme

487

488 **Desentralisert universitetsstruktur**

489 SV er sterkt imot den økende sentraliseringen av universiteter og vi vil bevare den
 490 desentraliserte universitetsstrukturen vi har i Trøndelag i dag. For eksempel er den

491 desentraliserte sykepleierutdanningen viktig for å rekruttere fagpersonell til
492 helsesektoren i Trøndelag.

493 **Derfor vil SV:**

- 494 ● beholde en flercampusmodell basert på dagens struktur på Nord Universitet

495

496

497 **Et anstendig arbeidsliv**

498 Et anstendig arbeidsliv kommer ikke av seg selv. I Norge har faste stillinger vært
499 hovedregelen, og “den norske modellen” har gitt oss det gode samfunnet vi har, med
500 relativt lave forskjeller, trygge jobber, anstendige arbeidsforhold og gode
501 velferdsordninger. Dette blir stadig utfordret, og altfor mange har i dag en svakere
502 tilknytning til arbeidslivet.

503

504 Før sto de ansatte med lua i hånda og håpet på jobb. Nå står tilkallingsvikarer og de
505 deltidsansatte med mobilen i hånda og gjør det samme. Dette er en belastning for
506 den enkelte ansatte og for arbeidsmiljøet, og det kan i mange tilfeller gi et dårligere
507 tilbud/lavere kvalitet for brukeren av tjenester. SV krever at det lyses ut hele og faste
508 stillinger og vil jobbe for en heltidskultur i fylkeskommunen og kommunene.
509 Arbeidsmiljøloven må brukes aktivt for å sikre økning i eksisterende stillinger.

510

511 Hele stillinger er viktig for likestilling og den enkeltes frihet. Små stillingsbrøker gir
512 ikke grunnlag for boliglån eller økonomisk uavhengighet. «Frivillig deltid» er ofte noe
513 ansatte velger på bakgrunn av at arbeidet/turnusen er så belastende at den ansatte
514 ikke har mulighet til å stå i full stilling. Det er viktig at turnusarbeidet blir organisert i
515 samarbeid mellom tillitsvalgt, verneombud og arbeidsgiver, og at det aktivt arbeides
516 for at belastningen på den ansatte skal være lavest mulig. En god nok
517 grunnbemanning er også viktig med tanke på arbeidsbelastningen de ansatte
518 opplever. Hyppig vikarbruk fører til at folk har en løs tilknytning til arbeidslivet. Dersom
519 det er fast behov, så skal det være fast ansettelse og vi vil arbeide for at midlertidige
520 stillinger/vikariat blir omgjort til faste stillinger når det i realiteten er et fast behov.
521 Faste, hele stillinger er viktig for å sikre best mulig kvalitet i mange tjenester. Behovet
522 for hjelp, omsorg og trygghet ivaretas best av ansatte med hele og faste stillinger. Det
523 sikrer kvalitet i tjenestene, forutsigbarhet for brukere og trygghet for ansatte. Mange
524 kommuner har avtaler med bemanningsbyrå for å dekke behov innen pleie og omsorg
525 eller annen kommunal virksomhet. Folk med lav tilknytning til arbeidslivet er sjeldnere
526 organisert i fagforening, og lav organiseringsgrad er også en trussel mot den norske
527 modellen, og velferdssamfunnet vårt.

528

529 Arbeidslivskriminalitet, sosial dumping, uønsket deltid, midlertidige ansettelser og
530 bruk av bemanningsselskap er noen av de største truslene mot et trygt og organisert
531 arbeidsliv. Arbeidslivet i Trøndelag skal være godt og inkluderende.

532 **Anbudspolitik**

533 Gjennom underbetaling, svart økonomi og uoversiktlige kjeder av underleverandører
 534 tar kriminelle selskaper ut stor profitt. De ansatte, de seriøse aktørene og hele
 535 samfunnet vårt taper på dette. Trøndelag SV vil gjennomføre effektive tiltak for å
 536 komme svart arbeid og sosial dumping til livs. Vi må bruke innkjøpsmakta vår til å
 537 bygge opp et seriøst næringsliv.

538
 539 Fylkeskommunen bruker mye penger som påvirker arbeidslivet. Gjennom
 540 anbudsprosessene så kan de bruke denne innkjøpsmakten til å belønne seriøse
 541 aktører og bygge Trøndelag som et fylke med et seriøst arbeidsliv. Trøndelag SV vil
 542 kreve streng kontroll med leverandørselskaper og andre som utfører arbeid for
 543 fylkeskommunen, og styre unna useriøse aktører. Det kan ikke være kun prisen som
 544 avgjør om en aktør får tildelt prosjekter i anbud, men det må også stilles krav og
 545 seriositetskrav om for eksempel ryddige arbeidsforhold, tariffavtaler, lærlinger og
 546 likestilling. Dette fører til et bedre arbeidsliv for arbeidstakerne, og kan gi positive
 547 ringeffekter i form av bedre helse og sikrere tilknytning til arbeidslivet for innbyggerne.

548
 549 Krav om lærlinger i bedrifter fylkeskommunen kjøper tjenester av må være en
 550 selvfølge. Unge må få innpass i arbeidslivet, og få mulighet til å utvikle sin
 551 kompetanse på en god måte. Det må stilles krav om at bedriftene har
 552 likestillingsfremmende tiltak som garderobes og arbeidsklær for alle kjønn. Det bør
 553 være en forutsetning at bedrifter som opererer på offentlige kontrakter er gode på
 554 tilrettelegging for et moderne og likestilt arbeidsliv. Mangfold engasjerer våre unge
 555 arbeidstakere og det bør tilrettelegges for mer inkludering på arbeidsplassen også i
 556 forhold til kjønnsidentitet, personer med redusert mobilitet og kognitive utfordringer,
 557 personer med mentale helseutfordringer og innvandring.

558
 559 Tjenester som for eksempel kollektivtransporten, er for viktig for innbyggerne til å
 560 overlate til markedet. Når folk i distriktene blir stående igjen på perrongen uten noe
 561 tilbud, eller skoleelever ikke blir henta av drosjen de venter på, så har politikken feilet.
 562 Infrastrukturen i fylket er for viktig både for innbyggere, miljø og sikkerhet, til at det
 563 kan overlates til markedet. SV ønsker at vi skal kunne ta tilbake oppgaver til offentlig
 564 regi der dette er hensiktsmessig. Frislippet i taxinæring har gått ut over både
 565 arbeidsforholdene til sjåførene, og tilbudet til befolkningen, spesielt i distriktene.

566 **Derfor vil SV:**

- 567 ● jobbe for at fylkeskommunen inngår et aktivt samarbeid med skattevesen og
- 568 arbeidslivsorganisasjoner for å motvirke økonomisk kriminalitet i arbeidslivet
- 569 ● kreve at tariffestede lønns- og arbeidskrav etterleves hos både
- 570 hovedentreprenører og underleverandører
- 571 ● sette krav om seriositet for aktører som ønsker å vinne anbud.
- 572 ● innføre et prikkbelastningssystem, der selskaper som overskrider et visst antall
- 573 prikker blir utestengt fra anbudsrunder og oppdrag i to år
- 574 ● kreve at det skal kontraktfestes at avtalen sies opp dersom selskapet nekter
- 575 sine ansatte tariffavtale når fylkeskommunen leier inn ekstern hjelp
- 576 ● kreve at virksomhetene tilbyr lokale lærlingplasser for bransjer hvor dette er
- 577 relevant
- 578 ● kreve at innkjøpskompetansen i fylkeskommunen styrkes og at
- 579 fylkeskommunens rutiner for oppfølging av lover og regler ved anbud og
- 580 innkjøp skjerpes

- 581 ● kreve faste heltidsstillinger som norm blant fylkeskommunens ansatte og kreve
- 582 en gjennomgang av vikarbruken i fylkeskommunen for å sikre at ingen som
- 583 skulle hatt fast ansettelse blir gående med status som vikar
- 584 ● erstatte bruk av innleie med fast ansatte vikarer fra fylkeskommunens egen
- 585 vikarpool
- 586 ● at fylkeskommunen kun benytter restauranter og hoteller med tariffavtale for
- 587 sine møter, konferanser og arrangementer
- 588 ● beholde og styrke LO-koordinatorene
- 589 ● sikre at fylkets ansatte samarbeider tett med LO-koordinatorene for å luke ut
- 590 og avsløre useriøse entreprenører
- 591 ● vurdere om noen oppgaver og tjenester er for viktige for innbyggerne til å
- 592 overlate til det private markedet

593 **Bo og leve i hele Trøndelag**

594 SV vil jobbe for en balansert utvikling av Trøndelag som bidrar til at alle kan bo og
 595 trives i hele fylket. Vi vil jobbe for å utvikle hele Trøndelag fra by til bygd. For å sikre
 596 god arealforvaltning, matproduksjon og næringsutvikling trenger vi både byen og
 597 bygda. SV mener at livskraftige bygdesamfunn med både spredt bosetting og
 598 attraktive byer er viktig.

599 **Derfor vil SV:**

- 600 ● legge til rette for desentraliserte arbeidsplasser i fylkeskommunen
- 601 ● stimulere til opprettelsen av flere pendlerkontorer i distriktet
- 602 ● støtte utbygging av hurtigludere for elbil der det ikke er kommersielt lønnsomt
- 603 ● bygge ut flere hurtigludere for elbil ved fylkeskommunale bygg, fergeleier,
- 604 rasteplasser og parkeringsplasser ved kollektivknutepunkt
- 605 ● styrke drosjetilbudet og bestillingstransporten i distriktet
- 606 ● tillate spredt boligbygging i distriktet der det ikke berører matjord, myr eller
- 607 sårbar natur.

608 **Mobil- og bredbåndsdekning**

609 Gode mobil- og bredbåndsløsninger er viktig for å opprettholde bosetting, stimulere til
 610 næringsutvikling og sikre sysselsetting i hele Trøndelag. Trøndelag SV mener det er
 611 et samfunnsansvar å sørge for dette.

612 **Derfor vil SV:**

- 613 ● at fylkeskommunen sikrer bredbåndsutbygging i alle områder i Trøndelag som
- 614 ikke har grunnleggende bredbåndsdekning (10 Mbps) og i områder som har
- 615 kapasitet under 30 Mbps.
- 616 ● at fylkeskommunen sikrer 5G mobilnett i alle områder av Trøndelag hvor det
- 617 ikke skjer noen utbygging av dette i kommersiell regi.

618 **Jobbe og produsere i hele Trøndelag**

619 Norge må i løpet av meget kort tid vri næring og verdiskaping bort fra det som
 620 forurenser, og over til det som bygger på fornybare kilder.. Vi må også slutte å bruke
 621 naturen som en engangskopp, og vri økonomien slik at ressursene vi bruker kan
 622 brukes på nytt på ulike måter og holdes i sirkulasjon.

623 SV vil øke satsing på forskning og utvikling for et økologisk bærekraftig næringsliv.

624
625 Selv om utfordringene er gigantiske har vi alle muligheter til å klare det. Vi har store
626 naturressurser, et rikt hav, store skoger, masse energi og meget kompetente
627 arbeidere. Nøkkelen er å omstille Norge fra å være en råvareleverandør av havets og
628 landets rikdommer til å bruke ressursene og kompetansen for å bygge og
629 videreutvikle norsk næringsliv og industri.

630
631 Trøndelag SV vil føre en aktiv næringspolitikk for hele fylket. Nærings- og
632 distriktpolitikken må bygge på naturgrunnet, bedriftene, menneskene og
633 kunnskapsmiljøene.

634
635 Primærnæringene jordbruk, skogbruk, utmarksnæring/jakt, reindrift og fiske har opp
636 gjennom historien gitt grunnlag for arbeid og bosetting i hele Trøndelag. De siste 70
637 årene har vi sett at antallet arbeidsplasser innenfor primærnæringene har blitt sterkt
638 redusert gjennom nedlegging, større enheter og sentralisering av foredlingsanlegg.
639 Unntaket er fiskeoppdrett, som er ei ny primærnæring, som har gitt mange nye
640 arbeidsplasser langs trøndelagskysten. Denne næringa har imidlertid store
641 miljøutfordringer. Trøndelag SV ønsker at det legges til rette for en livskraftig og
642 økologisk bærekraftig primærnæring. Målet om et mer miljøvennlig framtidssamfunn
643 bør gi primærnæringene nye muligheter og økt status. Det er bare økologisk
644 bærekraftige næringer som vil overleve i framtida. Derfor må også primærnæringene
645 satse på å bli enda mer miljøvennlige. Gjennom forskning og utvikling må
646 primærnæringene bidra til produksjon av trygg mat, biologisk mangfold og
647 klimavennlig og sirkulær høsting av naturen.

648 **Derfor vil SV:**

- 649 ● sikre nasjonalt og lokalt eierskap til naturressursene
- 650 ● bruke offentlige anskaffelser til å skape etterspørsel etter grønne løsninger
- 651 levert av norsk industri
- 652 ● stimulere til sirkulærøkonomi ved å sette krav til materialbruk
- 653 ● øke matproduksjonen og selvforsyningsgraden basert på norske ressurser.
- 654 ● støtte forskning og tiltak for bedre energigjenvinning og redusere klimautslipp
- 655 fra landbruk, fiske, havbruk, industri, gjødsling, samferdsel og service.

656

657 **Grønn industri**

658 For å løse klimakrisa og bygge ny, grønn industri, blir hovedoppgaven det neste
659 årene å overføre kompetanse, teknologi og investeringer fra oljenæringa til andre og
660 nye næringer. Målsetningen må være at så mange arbeidsfolk som mulig skal gå
661 tørrskodd fra oppgaver innen petroleum og leverandørindustri til nye industrieventyr.
662 Fylkeskommunen må derfor de neste årene alltid prioritere å gi sine regionale
663 utviklingsmidler og forskningsmidler til prosjekter og bedrifter som bidrar til denne
664 omstillingen.

665
666 Trøndelag har mange fortrinn både når det gjelder naturressurser, kompetanse og
667 teknologiutvikling og eksisterende næringsliv som gir fylket et fortrinn i utviklinga av

668 grønne arbeidsplasser. Disse fortrinnene må vi utnytte når vi utvikler grønne
669 arbeidsplasser.

670 Trøndelag fylkeskommune har også et spesielt ansvar for å stimulere til oppbygging
671 av grønn industri ved selv å etterspørre utslippsfri teknologi og klimavennlige
672 produkter i sine innkjøp. Ingen av fylkeskommunens investeringer og virkemidler skal
673 undergrave Parisavtalens mål om å ikke øke temperaturen med mer enn 1,5 grader.
674 Fylkeskommunen må i alle innkjøp sørge for at miljø og klima vektet minst 50
675 prosent, og/eller stille krav om nullutslipp der teknologien er tilgjengelig.

676
677 Den sirkulære økonomien byr på store muligheter for norsk industri. I Norge er vi
678 gode til å håndtere avfallet fra industrien. Utfordringen er hvordan vi skal gi avfallet
679 nytt liv og gjøre det om til en ressurs. Da kan vi i teorien bli selvforsynt på ressurser.
680 Det er ikke bare bra for miljøet, men har også flere fordeler. En overgang til sirkulær
681 økonomi vil ikke bare redde naturen, men også gi økt konkurransekraft. Fylkets og
682 kommunenes egne innkjøp og anskaffelser kan spille en viktig rolle ved at
683 bærekraftige løsninger som bruker avfall som ressurs vektlegges sterkere.

684
685 Trøndelag har også et stort potensial for å utvikle grønn industri gjennom biobasert
686 avfall. Bioavfall kan brukes som energikilde gjennom biogass, og matavfall kan
687 brukes til fôr eller gjødsel, som igjen kan brukes som ressurs.

688 **Derfor vil SV:**

- 689 ● vekte miljø og klima med minst 50 prosent i alle fylkeskommunale innkjøp
- 690 ● velge nullutslippsløsninger ved anskaffelse av nye busser, ferger og
- 691 hurtigbåter
- 692 ● støtte forskning og utvikling av sirkulær industri
- 693 ● kreve at fylkeskommunen vektlegger innkjøp av resirkulerte materialer ved
- 694 egne anskaffelser
- 695 ● stimulere til utvikling av mer produksjon av produkter fra bioavfall.

696 **Jordbruk**

697 Hver dag nedlegges det er gårdsbruk i Norge. SV vil snu dette. Vi trenger flere i
698 primærnæringa, ikke færre. Trøndelag produserer over en fjerdedel av maten som
699 produseres i Norge. Vi kalles Norges spiskammers, og vi har derfor et stort ansvar
700 når det gjelder matsikkerhet, dyrevelferd, og arbeidervelferd.

701
702 Gjennom miljøvennlig produksjon får vi trygg mat, biologisk mangfold og et
703 mangfoldig kulturlandskap. Derfor er det viktig med et sterkt jordvern, at vi beholder et
704 mangfold i bruksstørrelser og foredlingsanlegg og at vi slår ring om et solidarisk
705 landbrukssamvirke.

706
707 SV vil øke graden av selvforsyning av mat og bruken av kortreiste matvarer både for
708 å redusere klimagassutslippene, og med hensyn til samfunnssikkerhet og beredskap
709 med tanke på svikt i avlinger på grunn av klimaendringer og uro i verden.

710 **Derfor vil SV:**

- 711 ● øke selvforsyningsgraden på mat basert på lokale ressurser og et sterkt
- 712 importvern.

- 713 ● øke støtten til innovasjon i landbruket
- 714 ● forbedre arbeidsvilkårene til bonden og produsentene
- 715 ● ha en nullvisjon for nedbygging av dyrkajord, og derfor kreve stans i store
- 716 motorveiprosjekter som legger dyrka jord under asfalt.
- 717 ● Kreve bedre ordninger for avløsning ved ferie og fritid for bønder
- 718 ● sikre stimulerings tiltak for at bønder kan være med på det grønne skiftet
- 719 ● jobbe for skjerpning av jord- og konsesjonslover, og innføring av
- 720 driftsvansketillegg, for å bevare dyrka jord og for å slippe til ungdom i
- 721 jordbruket
- 722 ● arbeide for desentraliserte kornlager
- 723 ● dempe konflikten mellom beitenæringa i utmark og rovdyr gjennom å
- 724 videreføre rovdyrforliket på Stortinget
- 725 ● stimulere til forskning på førsammensetninger som reduserer klimagassutslipp
- 726 ● stimulere til utvikling av landbruksmaskiner som kan gå på biodiesel.
- 727 ● sikre at fylkeskommunen får en rolle som koordinator og bistand til
- 728 landbrukskontorene i kommunene.
- 729 ● Styrke kursvirksomheten opp mot bønder på Mære og Skjetlein
- 730 ● stimulere til klimatiltak i jordbruket
- 731 ● kreve at tollvernet styrkes
- 732 ● si nei til tollfrie kvoter på melkeprodukter
- 733 ● jobbe for ordninger som stimulerer unge til å bli bønder
- 734 ● styrke landbruksskolene på Mære og Skjetlein
- 735 ● sørge for at fylkeskommunen samarbeider med landbruksorganisasjonene for
- 736 å støtte næringene i en bærekraftig omstilling for å løse både klimakrisen og
- 737 naturkrisen
- 738 ● fortsette forsøksvirksomhet med karbonfangst og jordforbedring ved hjelp av
- 739 biokull eller andre metoder for karbonfangst og -lagring

740 Skogbruk

741 Trevirke er et miljøvennlig byggemateriale. Skog binder CO₂, men trevirke kan også

742 erstatte oljebaserte produkter og kan bli til et viktig førmiddel i f.eks.

743 fiskeoppdrettsnæringa.

744

745 SV mener skognæringa er viktig for landet. SV vil jobbe for at all hogst skjer innenfor

746 PEFC rammeverket bransjen selv har laget. Det er den beste måten å bevare

747 artsmangfoldet og biotopene på.

748

749 Skog bør vokse der den naturlig hører hjemme og bør ikke plantes på dyrkajord og i

750 strandsonen. For å få fram tømmer fra skogen er det nødvendig med skogsbilveger.

751 Skogsbilveger bør bygges mest mulig skånsomt i naturen.

752

753 De grønne næringene må satses på i form av innovasjon, målrettede subsidier og

754 distriktsvennlige tiltak. Landbruket trenger også en langsiktig satsning med forutsigbar

755 økonomi.

756 Derfor vil SV:

- 757 ● være en proaktiv og konstruktiv samarbeidspartner for å oppnå frivillig vern av
- 758 aktuelle skogsområder der dette foreslås

- 759 ● legge til rette for et aktivt skogbruk som ivaretar verdiskaping, klima- og
- 760 naturmangfoldshensyn
- 761 ● stimulere til lukket hogst og plukkhogst fremfor flatehogst
- 762 ● stimulere til planting på gjengroingsarealer
- 763 ● stille krav om tre som byggemateriale i fylkeskommunale nybygg
- 764 ● stille krav om lang levetid og gjenbruk av tre i byggematerialer
- 765 ● kreve miljøsertifisering av tre som byggemateriale med krav om bærekraftig
- 766 hogst som bevarer bunndekke
- 767 ● jobbe for at skogbruksnæringa reduserer spor i bunndekke ved hogst
- 768 ● bygge nye skogsbilveger der det er størst effekt for å redusere fotavtrykket i
- 769 terrenget
- 770 ● stimulere til bruk av skog på langtlevende produkter
- 771 ● stimulere til gjenbruk av trematerialer, for eksempel ved rensing av tre og
- 772 gjenbruk som bygningsplater
- 773 ● stimulere til økt bruk av lukket hogst fremfor flatehogst
- 774 ● kreve at det tas mer hensyn til sårbare arter ved hogst
- 775 ● redusere varig nedbygging av natur
- 776 ● kreve miljømerking og sertifisering ved alle innkjøp for å sikre vern av biologisk
- 777 mangfold
- 778 ● aktivt bruke støtteordninger for å stimulere til ivaretagelsen av det biologiske
- 779 mangfoldet
- 780 ● jobbe for fylkeskommunale tilskudd til lukket hogst og ikke flatehogst
- 781 ● støtte frivillig vern av skog
- 782 ● stimulere til mer frakt av tømmer på bane
- 783 ● jobbe for at fylkeskommunen informerer private skogeiere om hvilke
- 784 naturpositive tiltak i skog som finnes
- 785 ● jobbe for at fylkeskommunen informerer private skogeiere om
- 786 fleralderskogbruk og muligheter for andre, mindre intensive former for
- 787 skogsdrift
- 788 ● jobbe for at fylkeskommunen informerer private skogeiere om mulighetene
- 789 som ligger i bruk av skogfond til skogkultur, skogbruksplanlegging og
- 790 skogproduksjon med sikte på fleralderskogbruk og annen alternativ skogsdrift
- 791 ● forby planting av sitkagran og andre fremmede tresorter i Norge

792 **Havbruk**

793 Naturmangfoldloven forplikter det offentlige til å ta vare på artsmangfoldet og de
 794 naturgitte ressurser vi har. Det betyr å bruke naturressursene på en bærekraftig måte,
 795 og å sørge for vern av rødlistede og sårbare arter, sjeldne naturtyper og verdifulle
 796 naturområder.

797
 798 Da trengs det tre endringer i forvaltningen av havbruksnæringa i dag. Vi må endre
 799 trafikklyssystemet som bestemmer hvor det er bærekraftig å drive oppdrett, og
 800 anbudssystemet som bestemmer hvordan konsesjoner til å drive oppdrett gis. I tillegg
 801 må vi styrke kommunenes inntekter fra produksjon.

802
 803 Det må ikke gis nye konsesjoner for oppdrett av laks, uten at lus- og
 804 rømningsproblematikken er løst. Eksport fra dagens eksisterende fiskeoppdrett gjøres
 805 hovedsakelig ved transport på veg, dette er både klimaskadelig og gjør Trøndelags
 806 bilveier mer utsatt for ulykker.

807 **Derfor vil SV:**

- 808 ● jobbe aktivt for tiltak og forskning som sikrer at dagens importerte fôr til
- 809 oppdrettslaks erstattes med lokalprodusert fôr fritt for miljøgifter
- 810 ● stille krav om økologisk bærekraftig oppdrett med utslippsfrie og
- 811 rømningssikre, lukkede anlegg
- 812 ● etablere omfattende forskningsprogram for å gjøre oppdrett mer miljøvennlig
- 813 ● gå imot ytterligere oppdrettskonsesjoner utenfor Trøndelagskysten, inntil
- 814 problemene med lakselus og rømming er løst, samt arbeide for at oppdrett av
- 815 torsk avvikles og at lakseoppdrett fases over i lukkede anlegg
- 816 ● arbeide for å få fiskeeksporten over fra vei og til bane og sjø
- 817 ● si nei til alle oppdrettsanlegg i Trondheimsfjorden
- 818 ● sørge for at fylkeskommunen starter samarbeide med havbruksbedrifter og
- 819 organisasjoner for å skape et fossilfritt og vesentlig mer bærekraftig havbruk

820 **Mineralnæringa**

821 Trøndelag SV ønsker en grundig kartlegging av mineralressursene i hele Trøndelag.
 822 Mineralressursene er fellesskapets ressurser. En utvinning av ressursene i Trøndelag
 823 må derfor skje gjennom opprettelsen av et statlig mineralselskap som sikrer at
 824 inntekter til fellesskapets ressurser går tilbake til fellesskapet og ikke til profitt for
 825 private norske eller utenlandske selskaper.

826
 827 Gruvedrift er uttak av ikke-fornybare ressurser, og krever langsiktig planlegging ut fra
 828 samfunnets reelle behov, ikke kortsiktig profitt. Det skal ikke være lov å dumpe
 829 restmasser som avfall i trønderske fjorder eller vann, og underjordsdrift skal være
 830 hovedregelen for drift, ikke dagbrudd.

831 **Derfor vil SV:**

- 832 ● arbeide for at mineralutvinning skal foregå på en bærekraftig måte, og kreve at
- 833 utslipp fra mineralindustrien renses
- 834 ● opprette et statlig eid selskap for utvinning av mineraler
- 835 ● kreve høye miljømessige vilkår for gruvedrift
- 836 ● arbeide for rammevilkår som gir full utnytting av restmassene fra gruvedrift
- 837 ● kreve at det blir gjennomført kartlegging av giftig avrenning fra alle gamle
- 838 gruver i fylket
- 839 ● etablere langsiktige og effektive tiltak mot avrenning fra eldre gruver i
- 840 Trøndelag
- 841 ● innføre forbud mot å dumpe gruveavfall i fjordene
- 842 ● kreve at arbeidet med vannforskriften styrkes og forurensende gruveavrenning
- 843 stanses
- 844 ● jobbe for en helhetlig nasjonal mineralstrategi som inkluderer kartlegging til
- 845 lands og på sokkel og urban mining i et sirkulært perspektiv, og som styrker
- 846 Norges Geologiske Undersøkelse som ligger på Lade

847 **Reiseliv**

848 Det er både klima- og miljøvennlig å tilrettelegge for mer lokalbasert turisme og at
 849 nordmenn reiser mer på norgesferie. SV vil utvikle det trønderske reiselivet og mener

850 at Trøndelag har et stort potensiale for å utvikle et økologisk bærekraftig som kan
851 skape viktige arbeidsplasser.

852 **Derfor vil SV:**

- 853 ● legge til rette for utslippsfrie og/eller kollektivbaserte reiselivsopplevelser
- 854 ● stimulere til en økologisk bærekraftig reiselivsnæring i Trøndelag.
- 855 ● sørge for at fylkeskommunen aktivt samarbeider med reiselivsnæringa
- 856 ● sørge for at fylkets attraksjoner gir vekselvirkning til hverandre, slik at
- 857 besøkende kan bli værende lenger og få en helhetlig reiselivsopplevelse i hele
- 858 Trøndelag.

859 **Jakt, fiske og friluftsliv:**

860 Jakt, fiske og friluftsliv skal være en mulighet for alle som bor i Norge, og fortsatt være
861 en del av det enkle naturvennlige friluftsliv som ivaretar norske tradisjoner og landets
862 kulturarv. Naturen skal sikres ved at jakt, fiske og friluftsliv utøves gjennom
863 kunnskapsbasert og bærekraftig forvaltning og bruk slik som i samfunnet forøvrig.

864
865 Jakt må skje på en skånsom måte og uttak må skje på grunnlag av
866 forskningskunnskap. SV mener jakt på truede arter må stanses inntil bestanden har
867 tatt seg opp igjen. Dette gjelder bla. jakt på rype. Felling av rovdyr må skje med
868 grunnlag i rovdyrforliket på Stortinget.

869

870

871 **Derfor vil SV:**

872

- 873 ● Sikre allmenn tilgang til fjell, fjord og sjø til utøvelse av jakt, fiske og
- 874 friluftsliv
- 875 ● bidra til å stanse tapet av artsmangfoldet og hindre spredning av
- 876 introduserte arter
- 877 ● støtte tiltak som bidrar til å bekjempe pukkellaks og bevare stedeagne
- 878 villaksstammer
- 879 ● sikre det indre og ytre vernet i nasjonale laksefjorder slik intensjonen var
- 880 ved etableringen

881

882 **Kraftproduksjon**

883 I dag styres tilgangen gjennom et marked, og Norge er tett koblet med det europeiske
884 markedet. Når Russland har strupet tilgangen på gass, samtidig som Europa opplever
885 en historisk tørke, har det ført til at prisene har løpt løpsk, uten at det er gjennomført
886 tiltak for å styre markedet. Dette har også påvirket Norge, og presset opp de norske
887 prisene på strøm. SV mener vi må ta politisk kontroll over dette markedet for å sikre
888 lavere og stabile strømpriser på sikt. SV vil jobbe for å få markedet og prisene under
889 kontroll, samtidig som vi bedrer forsyningssikkerheten.

890 **Derfor vil SV:**

- 891 ● at staten tar på seg rollen som leverandør av strømmen gjennom et statlig
 892 selskap – Statsstrøm – som kjøper inn strøm og selger den videre til folk og
 893 næringsliv gjennom langsiktige avtaler.
- 894 ● at kraftproduksjon i større grad skal kunne prioriteres til bestemte formål som
 895 utvikling av grønn industri basert på kriterier som kutt i klimautslipp,
 896 arbeidsplasser og verdiskapning.
- 897 ● begrense eksport slik at vi ikke får nedtapping av magasinene når dette er
 898 nødvendig for å sikre en rimelig strømpris. Det må sikres økt krav til
 899 magasinfylling, hva det vil bety for strømprisene gjennom året, flomsikring,
 900 kraftproduksjon og forsyningssikkerhet
- 901 ● kreve at Norge må ha råderett over egne kraftressurser. SV er mot norsk
 902 deltakelse i EUs energiunion og EUs energibyrå ACER, og vil ta EUs tredje
 903 energimarkedspakke ut av EØS-avtalen
- 904 ● kreve at det offentlige eierskapet til vannkraften forsvares, og alle forsøk på
 905 privatisering avvises. Det må innføres de samme kravene til offentlig eierskap
 906 for store vindkraftanlegg som for store vannkraftanlegg. Offentlig eierskap til
 907 småkraft må utredes
- 908 ● støtte prosjekter som stimulerer til energieffektivisering
- 909 ● samarbeide med bransjeorganisasjonene og partene i arbeidslivet om tiltak for
 910 energiøkonomisering i industri og næringsliv, og stille krav blant annet om
 911 utnyttelse av spillvarme.

912
 913

Fattigdomsbekjempelse

914 Trøndelag SV vil bekjempe fattigdom gjennom målrettede tiltak for de aller dårligst
 915 økonomisk stilte. Fattigdom fører til dårlige levevilkår og folkehelse. Familier med
 916 dårlig økonomi er overrepresentert blant de som har tiltak fra barnevernet. Langvarig
 917 levekårsutfordringer kan føre til apati og veien til aktivitet og arbeid blir vanskeligere.
 918 Det må utvikles et tettere og helhetlig samarbeid mellom aktuelle hjelpeinstanser i
 919 fylke, rundt familier som lever i fattigdom.

Derfor vil SV:

- 921 ● bruke tilskudd innen kultur og idrett som virkemidler for å fremme inkludering
 922 og sosial rettferdighet
- 923 ● øke tilskudd til ideelle aktører som arbeider med fattigdomsbekjempelse og
 924 sikre ferietilbud for barn
- 925 ● videreutvikle «Trøndelagsmodellen» gjennom å øke dens kapasitet
- 926 ● iverksette nye tiltak for å få ungdom som står utenfor i jobb eller utdanning i
 927 samarbeid med Nav, kommuner, helse og vekstbedrifter
- 928 ● iverksette helhetlige tilbud som gir ungdom troa på seg selv

929

Kultur, idrett og friluftsliv

931 Kunst og kultur er en viktig del av folks liv og er en viktig brobygger mellom folk.
 932 Kulturelle aktiviteter skaper kontakt og engasjement. Felles kulturopplevelser på tvers
 933 av alder, politisk ståsted og tro kan øke forståelsen og respekten for hverandre.
 934 Trøndelag SV vil støtte mangfoldet av kulturaktiviteter i nærmiljøene. Det er viktig å
 935 legge til rette for at folk i distriktene også har en mulighet til å oppleve profesjonell

936 kultur. Vi ser også betydningen av sentrale kulturinstitusjoner som viktige
937 støttespillere for lokale krefter.

938
939 Kulturpolitikken er en viktig bærebjelke for regional utvikling. Norske kunstneres
940 inntekt fra kunstnerisk arbeid har gått ned. Trøndelag SV ønsker at kunstneres
941 arbeidsvilkår styrkes ved at en større del av kulturbudsjettet kommer kunstnerne til
942 gode. Kulturarrangementer med offentlige tilskudd må forplikte seg til å betale
943 honorarer over anbefalt minstetariff. Vi vil styrke museene i Trøndelag, som med sin
944 betydelige faglige kompetanse kan veilede og utvikle de lokale museene.

945
946 Bibliotekene er en viktig kulturformidler og møteplass i lokalsamfunnet som må
947 styrkes og videreutvikles. Kommunereformen må ikke føre til nedlegging av bibliotek i
948 fylket. Trøndelag SV vil at fylkeskommunale bygg reises med tanke på flerbruk i
949 tillegg til å ivareta behov for det frivillige kulturlivet.

950
951 Trøndelag SV vil jobbe for at mennesker med funksjonsnedsettelse uansett alder får
952 mulighet til en aktiv fritid med meningsfulle fritids-, kultur- og idrettsaktiviteter,
953 gjennom universell utforming/tilgjengelighet til alle fritidsarenaer, og gratis ledsager
954 ved alle typer fritids- og kulturtilbud i fylkeskommunal regi.

955

956 **Derfor vil SV:**

- 957 ● videreutvikle «Den kulturelle skolesekken»
- 958 ● gi tilskudd til viktige lokale kulturarrangement
- 959 ● vil opprettholde og videreutvikle fylkeskunstnerordningen for skapende og
960 utøvende kunstnere
- 961 ● styrke fylkesmusikerordningen
- 962 ● øke den økonomiske støtta til sørsamisk språkopplæring
- 963 ● støtte aktivt opp om utbygginga av kultursenteret Saemien Sijte på Snåsa
- 964 ● videreutvikle fylkesbiblioteket som utviklingsaktør og arbeide for at bokbussen
965 styrker samarbeidet med andre kulturinstitusjoner
- 966 ● styrke museene i Trøndelag
- 967 ● jobbe for å styrke økonomien til viktige kulturinstitusjoner i fylket
- 968 ● sette krav om at frilanser kulturarbeidere får tarifflønn når arrangementet
969 mottar fylkeskommunalt tilskudd

970

971 **Idrett**

972 Idrett er viktig for folkehelse, inkludering og mestring for folk i alle aldre. Derfor vil SV
973 jobbe for et bredt idrettstilbud i hele Trøndelag. Målet må være at flest mulig skal
974 være aktive i idretten lengst mulig.

975
976 For mange er det en økonomisk barriere som hindrer dem fra å delta i
977 idrettsaktiviteter. For SV er det derfor viktig å føre en politikk som gjør barne- og
978 ungdomsidretten billigst mulig gjennom gode støtteordninger, gratis halleie og stor
979 deltakelse fra frivilligheten.

980

981 SV vil jobbe for at all idrett i Trøndelag skal være åpen for alle uavhengig av kjønn,
 982 funksjonsnivå, ferdigheter, etnisitet og religion.

983 **Derfor vil SV:**

- 984 ● ha gratis halleie i alle fylkeskommunale haller
- 985 ● støtte prosjekter og tiltak i idretten for å sikre økt inkludering og forebygging av
- 986 utenforskap blant barn og unge
- 987 ● jobbe for at flere idrettslag har paraidrett som en naturlig del av idrettslagets
- 988 aktivitetstilbud
- 989 ● jobbe for en regional ishall for idretter som skøyter, ishockey og kunstløp
- 990 ● sikre at kommunene avsetter areal for idrett i sine kommunale arealplaner
- 991 ● kreve at idretten også tar et miljø- og klimaansvar ved oppføring og drift av nye
- 992 anlegg
- 993 ● videreutvikle dagens idrettsfaglige studietilbud ved de videregående skolene i
- 994 Trøndelag med et spesielt fokus på kombinasjonen yrkesfag og toppidrett.
- 995 ● jobbe for at alle idrettsanlegg i Trøndelag er universelt utformet og tilgjengelig
- 996 for alle uavhengig av funksjonsnivå.

997 **Friluftsliv**

998 Friluftsliv er svært viktig for mange mennesker i Norge. Gjennom friluftslivet blir folk
 999 glad i naturen, og det er bra for folkehelse. Det offentlige må derfor legge til rette for
 1000 at alle som ønsker det, skal ha god tilgang til naturen. SV ønsker derfor en aktiv
 1001 friluftslivspolitik som tar vare på viktige friluftslivsområder, tilrettelegger for alle og
 1002 utvikler attraktive aktivitetstilbud for folk. Allemannsretten er et viktig prinsipp i Norge.
 1003 Den sikrer folk rett til et aktivt friluftsliv.

1004

1005 **Derfor vil SV:**

- 1006 ● sikre natur- og friluftslivsområder nær der folk bor, for å fremme trivsel,
- 1007 livskvalitet og god folkehelse
- 1008 ● bidra til å restaurere viktige natur- og friluftslivsområder, for eksempel myrer og
- 1009 andre våtmarker, som er ødelagt
- 1010 ● stanse nedbyggingen av strandsonen, og sikre og forbedre allmennhetens
- 1011 tilgang til denne
- 1012 ● etablere et samarbeid med fylkeskommunen og nabokommuner for å sikre
- 1013 større sammenhengende naturområder for friluftsliv, på tvers av
- 1014 kommunegrenser
- 1015 ● bevare naturen som en viktig arena for å oppleve ro og stillhet, og begrense
- 1016 motorisert ferdsel i natur og friluftslivsområder

1017

1018 **Kulturminnevern**

1019 Trøndelag SV ønsker å være fanebærer for at den trønderske byggeskikken,
 1020 kulturlandskapet og fjordkulturen fortsatt skal være kilde til opplevelser i hele
 1021 Trøndelag. Landbruket gjennomgår nå store og dramatiske driftsendringer og
 1022 overgangen til mer industrialisert drift fører til et stort tap av både små gårdstun og de
 1023 karakteristiske trønderske firkanttunene som er unike for vår region. Samtidig med
 1024 dette bygges matjord ned i et voldsomt tempo for å få til lettvinnt bolig- og
 1025 næringsutvikling. Tapet av matjord er ikke bare et angrep på framtidens

- 1026 matproduksjon, det er også ødeleggende for opplevelsen av det særegne
1027 kulturlandskapet i Trøndelag.
- 1028 Det er lang tradisjon for båttrafikk på Trondheimsfjorden. Flere steder som på
1029 Fosenkaia og Kjerkneshvågen, er det i dag livskraftige veteranbåtmiljøer og det er flere
1030 nasjonalt verdifulle fartøy i fylket, som Hansteen, Stoksundferja, Tampen, Værdalen
1031 og jekta Pauline. Når oppgaver nå flyttes fra riksantikvaren til fylkeskommunen, må
1032 fartøyvernet styrkes i regional kulturminneforvaltning.
- 1033 Å ta vare på stående bygninger er mer klimagunstig enn å rive og bygge nytt.
1034 Trøndelag SV vil derfor alltid se på muligheter for å rehabilitere gamle bygg fremfor å
1035 bygge nytt, alternativt sikre bevaring av fylkeskommunens eldre bygg ved å selge
1036 dem til kjøpere som er har interesse av å bevare dem.
- 1037 Fylkeskommunen er i betydelig grad eiere av vernede og fredede bygninger, samtidig
1038 som de er håndhevere av kulturminneloven og plan- og bygningslov og for å arbeide
1039 for de nasjonale mål på kulturarvfeltet. SV vil jobbe for at fylkeskommunen tar det
1040 ansvaret de har for å opptre forbilledlig som huseiere og sikrer at bygg med kulturell
1041 verdi ikke forfaller eller blir ødelagt av brann eller hærverk.
- 1042 Eiere av viktige kulturminner opplever en stadig større utfordring med å tilrettelegge
1043 og sørge for forsvarlig drift av eiendommene slik at de er åpne og tilgjengelige for
1044 allmennheten og til glede for de mange tilreisende i Trøndelag. Ansvaret kan ikke
1045 lenger kun tillegges frivilligheten, men må sikres gjennom tilskuddsordninger.
- 1046 Nær 200.000 bygg står tomme i norske grender og bygder. Det er god klimapolitikk å
1047 jobbe for at det bor noen i disse husene istedenfor at de forfaller. Målet må være å
1048 snu fraflyttingen og i stedet tilføre bygdene menneskelige ressurser og skape vekst.
- 1049 **Derfor vil SV:**
- 1050 ● arbeide for å ta vare på Trøndelags materielle og immaterielle kulturarv
 - 1051 ● arbeide for flere midler til bevaring av kulturlandskap
 - 1052 ● arbeide aktivt for å verne om et representativt utvalg materiell- og immateriell
1053 kulturarv i Trøndelag
 - 1054 ● jobbe for at fylkeskommunen har nok ressurser til å være en god veileder for
1055 kommuner og enkeltpersoner i arbeidet med verning og bevaring av
1056 kulturminner og kulturmiljø
 - 1057 ● jobbe for at fylkeskommunen etablerer en tilskuddsordning til drift av frivillige
1058 organisasjoner som eier viktige kulturminner
 - 1059 ● jobbe for bevaring av verneverdige hus, kulturmiljøer og andre kulturminner i
1060 fare for å bli revet, forfalle eller på annen måte forringes.
 - 1061 ● arbeide for god forvaltning og utvikling av verdensarvverdiene i Røros
1062 Bergstad og Circumferensen
 - 1063 ● jobbe for at fylkeskommunen fortsetter å være med i den nasjonale satsingen
1064 «Lys i gamle hus»
 - 1065 ● jobbe for at Trøndelag fylkeskommune tar initiativ overfor lokale og statlige
1066 myndigheter, til å etablere et nasjonalt fartøymuseum i regionen
 - 1067 ● jobbe for bevaring av trehusmiljøet Grensen i Trondheim
 - 1068 ● jobbe for bevaring av det gamle trehusmiljøet i Stjørdal
 - 1069 ● sikre at herregårdslandskapet på Lade i Trondheim tas vare på og ikke
1070 forringes av ny bebyggelse

- 1071 ● jobbe for bevaring av lysthusene i Trondheim
- 1072 ● sikre bevaring av Jugenddrøninga i Elgeseter gate
- 1073 ● sikre bevaring av Steinvikholmen

1074

1075

1076 **Et inkluderende Trøndelag**

1077 I et rettferdig og demokratisk samfunn har alle like muligheter og rettigheter til å leve
 1078 frie og selvstendige liv. Å bygge et samfunn for alle handler om likestilling og
 1079 menneskerettigheter. Funksjonshemming oppstår først og fremst gjennom
 1080 samfunnsskapt barrierer. SV sin politikk skal bygge ned slike funksjonshemmende
 1081 barrierer.

1082 Alle med funksjonsvariasjon skal være trygge på at fellesskapet stiller opp. Dette
 1083 gjelder også familier som skal få eller får et barn med funksjonsvariasjon. All
 1084 infrastruktur og offentlige rom skal være tilgjengelige for personer med
 1085 funksjonsnedsettelse. SV vil ha et inkluderende arbeidsliv, tilpasset opplæring for
 1086 barn og unge, og sikre at alle får den tilrettelegging, bistand, hjelpemidler og
 1087 oppfølging de trenger for å leve liv i tråd med egne ønsker og verdier.

1088

1089 **Derfor vil SV:**

- 1090 ● kreve at FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt
 1091 funksjonsevne (CRPD) må innarbeides i menneskerettsloven på lik linje som
 1092 kvinne og barnekonvensjonen
- 1093 ● jobbe for at alle skolene i Trøndelag er universelt utformet og tilgjengelige
- 1094 ● jobbe for at fylkeskommunen har arbeidsbygg og IKT-systemer som er
 1095 universelt utformet
- 1096 ● sikre at fylkeskommunen har en rekrutteringsstrategi for mennesker med
 1097 funksjonsnedsettelse
- 1098 ● sikre at fylkeskommunen samarbeider med Nav om tilrettelegging, og har som
 1099 mål at minst 5 prosent av nyansatte i kommunen skal ha en
 1100 funksjonsnedsettelse eller hull i CV-en
- 1101 ● øke ansattes kompetanse om psykisk helse og støttende relasjoner
- 1102 ● motvirke digitalt utenforskap

1103

1104 **Integrering**

1105 Alle som bor i Norge skal ha mulighet til å leve gode og selvstendige liv, også de som
 1106 har innvandret eller flyktet hit. I hovedsak går integreringen bra, noe vi ser ved at
 1107 mange unge med innvandrerbakgrunn lykkes i utdanning og arbeidsliv. Samtidig er
 1108 det utfordringer. Vi må øke innvandrerkvinnens deltakelse i arbeidslivet, styrke
 1109 norskopplæringen og ta utfordringer med æreskultur på alvor. Rasisme og
 1110 fremmedfiendtlighet må bekjempes samtidig.

1111

1112 Fylkeskommunen må samtidig satse tungt på integrering gjennom språkopplæring og
 1113 arbeid, og det må sørges for ressurser til å følge opp de kravene som vi stiller. Vi må
 1114 bekjempe fattigdom og sikre ordentlige og trygge boforhold. Det er ingen som blir

1115 integrert av å ha barn som vokser opp i fattigdom. Inkludering av innvandrere må
 1116 starte fra dag én, med god norskopplæring og mulighet til deltagelse i arbeid- og
 1117 samfunnsliv. SV vil kjempe mot en stadig økende tendens til mer midlertidig opphold
 1118 og manglende respekt for retten til familieliv. Vi må tette gapet mellom hva
 1119 arbeidslivet krever, og hva folk kan.

1120
 1121 Fylkeskommunen har overtatt flere regionale integreringsoppgaver som tidligere lå
 1122 hos Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi). Dessverre fulgte det ikke med
 1123 tilstrekkelig med midler med fra statlig hold da fylkeskommunen overtok disse
 1124 oppgavene. For å sikre at integreringsarbeidet ikke går på bekostning av andre
 1125 oppgaver i fylkeskommunen vil SV jobbe for at disse oppgavene fullfinansieres av
 1126 staten.

1127 **Derfor vil SV:**

- 1128 ● jobbe for gratis kollektivtransport til papirløse flyktninger
- 1129 ● sikre at fylkeskommunens oppgaver på integreringsområdet blir fullfinansiert
 1130 fra staten
- 1131 ● jobbe for forebygging av negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og
 1132 kjønnslemlestelse gjennom å bygge nettverk, dele kompetanse og samarbeide
 1133 med relevante myndigheter og andre aktører på regionalt og kommunalt nivå.
- 1134 ● styrke den flerkulturelle kompetansen i fylkeskommunen
- 1135 ● sikre at flyktninger med særskilte behov blir bosatt raskere
- 1136 ● jobbe for forpliktende samarbeid med næringslivet i regionen når det kommer
 1137 til praksisplasser for flyktninger/innvandrere i introduksjonsprogram

1138

1139 **Samiske spørsmål**

1140 Reindrift er grunnlaget for den sørsamiske kulturen i Trøndelag. Reindriften er en
 1141 miljøvennlig høsting av naturen som bidrar til mat, klær, kunst og biologisk mangfold.
 1142 Ny teknologi og nye driftsformer utfordrer også den økologiske bærekrafta i
 1143 reindriftnæringa. Som alle andre må også reindriftnæringa bruke forskning og
 1144 utvikling til å opprettholde en økologisk bærekraftig næring. Arealkrevende utbygging
 1145 av hytter, vindkraftverk, vannkraft og veger har fratatt og forstyrret reindriften i mange
 1146 områder i Trøndelag. I tillegg er reindriften sårbar for klimaendringene.

1147

1148 Vindkraftutbyggingen på Storheia på Fosen er et eksempel på overgrep fra
 1149 storsamfunnet ovenfor reindriften. SV mener hensynet til reindriften må få en mye mer
 1150 sentral plass ved arealkrevende reguleringsplaner i reindriftsområdene.

1151 Fylkeskommunen har en viktig oppgave i å støtte sørsamisk språk og kultur som
 1152 bidrar til at ungdom fortsatt rekrutteres til reindriften og til å styrke sørsamisk kultur i
 1153 Trøndelag.

1154

1155 Den samiske befolkningen har rett til helse- og sosialtjenester som tar utgangspunkt i
 1156 samisk språk og kultur. Dette blir innfridd i for liten grad i dag. SV mener at
 1157 fylkeskommunen kan være en viktig tilrettelegger og bidragsyter for å sikre bedre
 1158 forskning på dette området, og få likeverdige helse- og sosialtjenester for den
 1159 samiske befolkningen.

1160

1161 De videregående skolene i Grong og Røros har et særskilt ansvar som sørsamiske

1162 ressursskoler innenfor samiske fag i videregående skole. Her må det sikres nok
 1163 ressurser og ansatte med god kompetanse.

1164
 1165 I dag opplever mange samer hets og hverdagsrasisme. SV vil jobbe for å bekjempe
 1166 dette.

1167
 1168 De samiske språkene er likeverdige språk og likestilte med norsk. Bruk av samiske
 1169 språk er en grunnleggende rettighet. SV vil jobbe for å bevare og styrke samiske
 1170 språk og legge til rette for synliggjøring og aktiv bruk av samiske språk på aktuelle
 1171 arenaer.

1172 **Derfor vil SV:**

- 1173 ● arbeide for at det settes inn tiltak for å forebygge og bekjempe
- 1174 hverdagsrasisme og samehets
- 1175 ● kreve at det søkes konsultasjon med direkte berørte parter eller Sametinget i
- 1176 saker som berører samiske interesser og at samiske interesser blir tatt hensyn
- 1177 til
- 1178 ● arbeide for å sikre reindrifta, ved å trygge beitearealer og reinflytteleier, og
- 1179 unngå arealinngrep som begrenser utviklingsmulighetene til reindriftnæringa
- 1180 ● si nei til bygging av vindkraftverk i reinbeiteområder
- 1181 ● støtte forskning for mer kunnskap om sørsamisk helse
- 1182 ● sørge for at fylkeskommunen sammen med Saminor utnytter HUNT4-dataene
- 1183 for å få kunnskap om samisk helse
- 1184 ● sørge for at informasjon om tannhelse blir gitt også på sørsamisk
- 1185 ● sikre at Sametingets planveileder blir lagt til grunn i regionale v
- 1186 ● sikre naturgrunnlaget for samisk kultur, næringsutøvelse og samfunnsliv i fylket
- 1187 gjennom å ta hensyn til samiske interesser i all planlegging på fylkesnivå
- 1188 ● bidra til videreutvikling av tilleggsnæringer til reindrifta
- 1189 ● løfte samisk matkultur som kulturbærer og basis for verdiskaping
- 1190 ● bidra med støtte til utviklingen av samisk opplevelsesbasert reiseliv i
- 1191 sørsamiske områder i Trøndelag
- 1192 ● fremme dudtie/vætnoe og bidra til prosjekter og tiltak i Trøndelag
- 1193 ● jobbe for at det gjennomføres program for å styrke kompetanse og nettverk
- 1194 blant samiske kulturnæringsaktører
- 1195 ● legge til rette for å fremme entreprenørskap og nyskaping i de sørsamiske
- 1196 områdene i Trøndelag
- 1197 ● legge til rette for at samisk ungdom kan starte bedrifter, gjerne i samarbeid
- 1198 med Ungt Entreprenørskap
- 1199 ● styrke og utvikle de samiske institusjonene i Trøndelag
- 1200 ● fremme unge samiske kultur- og kunstuttrykk
- 1201 ● gjennom fylkesbiblioteket bidra aktivt til utgivelser av samiskspråklig litteratur,
- 1202 spesielt litteratur på sørsamisk
- 1203 ● bidra til at sørsamisk språk og litteratur er godt representert og formidles bredt i
- 1204 Trøndelag
- 1205 ● styrke formidlingen av samisk kultur og kulturforståelse i skolene og
- 1206 kommunene
- 1207 ● sikre at alle elever med rett til samisk opplæring i videregående opplæring får
- 1208 et fullverdig undervisningstilbud i tråd med vedtatte lover og læreplanverk

- 1209 ● sikre at videregående skoler tilrettelegger for opplæring i samiske språk,
- 1210 samiske fag og samisk kultur og historie
- 1211 ● sikre at samisk innhold og samiske perspektiver blir ivaretatt i undervisningen
- 1212 for alle elever i videregående skole
- 1213 ● jobbe for bedre tilskuddsordninger fra nasjonalt hold til utvikling av læremidler i
- 1214 videregående opplæring i sørsamisk
- 1215 ● jobbe for tilbud om studiepoenggivende kurs i sørsamisk for voksne
- 1216 ● jobbe for stipendordninger for å rekruttere samisktalende lærere
- 1217 ● jobbe for at samiske stedsnavn gjøres synlige og blir brukt i kart og på skilt.

1218

1219 Helse

1220 Rettferdig fordeling og sosial utjevning er det viktigste tiltaket vi kan gjøre for god
 1221 helse. Dette gjelder gjennom hele livsløpet, fra barndom til alderdom. SV vil
 1222 samarbeide tett med pasientorganisasjoner og bruker- og aksjonsgrupper for å sikre
 1223 innbyggernes rett til medbestemmelse.

1224
 1225 SV vil arbeide for at alle har full tilgang på nødvendig helsehjelp. Alle skal bli møtt
 1226 med omsorg og profesjonalitet. SV mener at kvaliteten på hele kjeden er et offentlig
 1227 ansvar. Alle ledd av helsetjenesten må være kunnskapsbasert, og ikke styrt av
 1228 privatøkonomiske interesser.

1229

1230 Tannhelse

1231 God tann- og munnhelse er viktig for alle. God tann- og munnhelse skal ikke være
 1232 avhengig av alder eller sosial status, og skal være en integrert del av
 1233 folkehelsearbeidet i fylket og i kommunene. SV vil ha en tannhelsereform for alle.

1234 Derfor vil SV:

- 1235 ● bygge ut den offentlige tannhelsetjenesten, og sikre økt kapasitet i den
- 1236 fylkeskommunale tjenesten
- 1237 ● sikre at den offentlige tannhelsetjenesten forblir fylkeskommunal.
- 1238 ● sikre at tannhelsetjenesten har kompetansen til å avdekke vold, omsorgssvikt
- 1239 og seksuelle overgrep mot barn og unge
- 1240 ● at det ansettes flere tannpleiere i fylket, som et ledd i det forebyggende
- 1241 arbeidet
- 1242 ● etablere en offentlig tannlegevakt i fylket
- 1243 ● at alle offentlige tannhelsetjenester blir miljøsertifiserte, med forsvarlig
- 1244 avfallshåndtering, og satse på grønne produkter der det er mulig

1245

1246 Grønn transport og samferdsel i hele Trøndelag

1247 Trygge hverdagsveier

1248 SV vil bygge trygt og langt, ikke bredt og vil alltid prioritere å bygge trygge
 1249 hverdagsveger fremfor dyre firefelts motorveger med fartsgrense 110. For å skape
 1250 bolyst og utvikle næringslivet i hele Trøndelag er trygge, rassikre og godt
 1251 vedlikeholdte fylkesveger viktig. I dag er vedlikeholdsetterslepet på fylkesvegene i
 1252 Trøndelag altfor stort. SV mener imidlertid at det er et statlig ansvar å omprioritere
 1253 pengebruken innen samferdsel slik at en større del av kaka kommer til
 1254 fylkeskommunale veger og ikke til dyre motorveiprosjekter. SV vil alltid prioritere å
 1255 utbedre eksisterende veg fremfor å bygge nye veger over matjord eller uberørt natur
 1256 når dette er mulig.

1257 **Derfor vil SV:**

- 1258 ● styrke vedlikehold av fylkesveier og fjerne flaskehalsen som hemmer
- 1259 uttransportering av skog, mineraler og annen tungtransport fra distriktene
- 1260 ● prioritere rassikring på farlige strekninger
- 1261 ● kreve at nye motorveier bør ha maksimalt 90 km/t som maksgrense for å
- 1262 redusere naturinngrep, klimagasser og halvering av kostnader

1263 **Trygghet for myke trafikanter**

1264 SV ønsker å skape gode, trygge bomiljø der det er frisk luft, minst mulig biler og trygt
 1265 å sykle eller gå. For å oppnå dette må det imidlertid mange steder bli tryggere å sykle
 1266 og gå. Dette kan man til dels oppnå ved å redusere biltrafikken, men det er også
 1267 nødvendig å bygge flere fortau, gang- og sykkelveger og snarveier for gående.

1268 **Derfor vil SV:**

- 1269 ● arbeide for at det bygges flere gang- og sykkelveger, for å stimulere barn og
- 1270 voksne til å gå og sykle på skole, arbeid og trening. Alle elever må få
- 1271 trafiksikre skoleveier
- 1272 ● jobbe målrettet for at hjertesonen rundt skoler er trafiksikker og trygg for myke
- 1273 trafikanter
- 1274 ● bygge ut sykkelvegnettet i Miljøpakkeområdet

1275 **Grønn transport**

1276 Det skal være mulig å jobbe og bo i hele Trøndelag. Vi vil styrke kollektivtilbudet,
 1277 arbeide for fleksible transportordninger som bestillingstransport i distriktet.

1278
 1279 SV mener ikke at vi skal ha det samme kollektivtilbudet overalt i Trøndelag. I
 1280 Trondheimsregionen må det være et mål at kollektivtilbudet er så godt at ingen
 1281 trenger å eie en egen bil, men kan komme seg dit de vil innad i regionen ved hjelp av
 1282 sykkel, gange, buss, trikk, bysykler eller el-sparkesykler, døgnnet rundt. For resten av
 1283 Trøndelag vil fortsatt mange være avhengig av bil, men SV mener at kollektivtilbudet
 1284 skal være så godt at alle som ikke kan kjøre bil eller eier egen bil, skal ha mulighet til
 1285 å komme seg til og fra jobb, fritidsaktiviteter og utføre nødvendige ærend og delta på
 1286 kulturarrangementer. I distriktet ønsker SV å videreutvikle tilbudet om fleksibel
 1287 bestillingstransport som et supplement til tradisjonelle bussruter.

1288
 1289 SV ønsker å gi folk bedre mobilitet ved å samordne sykkelutleie, bildeling, samkjøring
 1290 i taxi, bestillingstransport, buss, båt og tog i en felles bestillingsløsning. Det skal være

1291 enkelt å velge både raskeste, billigste og mest klimavennlige transportløsning i
1292 Trøndelag.

1293
1294 Trøndelag SV mener det er viktig at kollektivtrafikken eies og drives av det offentlige.
1295 Stadige kutt på grunn av anbudskonkurranser i AtB er uakseptabelt. Vi vil sørge for at
1296 kollektivtransporten forvaltes slik at kollektivtilbudet i fylket blir best mulig.
1297 Anbudskontrakter er ofte svært rigide, og det er dyrt å tilpasse tilbudet i løpet av en
1298 anbudsperiode. Gjennom fylkeskommunal drift av kollektivtrafikken vil man få økt
1299 fleksibilitet til å innføre ny teknologi og tilpasse kollektivtilbudet ved endret
1300 etterspørsel.

1301 **SV vil derfor:**

- 1302 ● jobbe for knutepunktutvikling og god sentrumsutvikling
- 1303 ● legge til rette for kollektivtransport, sykkel og gange som alternativ til bil, i
- 1304 kombinasjon med tiltak for å begrense biltrafikken
- 1305 ● jobbe for å gjennomføre prøveprosjekter med gratis kollektivtransport
- 1306 ● jobbe for at man skal kunne reise sømløst rundt i Trøndelag og kunne
- 1307 kombinere båt-, buss, og togreiser på en effektiv måte
- 1308 ● jobbe for at drosjenæringa i fylket skal reguleres og utvikle seg på en sunn og
- 1309 bærekraftig måte slik at ansatte sikres gode lønns- og arbeidsvilkår
- 1310 ● arbeide for arealplanlegging som reduserer behovet for bruk av privatbil
- 1311 ● stoppe anbudsregimet og ta tilbake all kollektivtransport i fylkets egen regi
- 1312 ● arbeide for flere parkeringsplasser og ladestasjoner for el-biler og el-sykler ved
- 1313 offentlige bygg og sentrale parkeringsområder i fylket
- 1314 ● arbeide for å sikre innbyggernes mulighet for å reise billig og kollektivt med økt
- 1315 frekvens også om kveldene og i helgene
- 1316 ● forbedre kollektivtilbudet i distriktet på ettermiddagstid slik at det er tilpasset
- 1317 fritidsaktiviteter
- 1318 ● forbedre skyssordningen for ungdom «hjem for en 50-lapp» slik at den blir
- 1319 enklere å bestille og mer fleksibel å bruke
- 1320 ● utvikle Røros Lufthavn som testflyplass for miljøvennlig luftfart, samt jobbe for
- 1321 Røros-Oslo som verdens første kommersielle el-flyrute
- 1322 ● gjøre det enklere å samkjøre med innarbeidelse av samkjøring som et
- 1323 reisealternativ i fylkeskommunens mobilitetsapp
- 1324 ● utvide fleksibel transport og bestillingstransport som et alternativ og tillegg til
- 1325 buss i distriktet, og sikre at transporten korresponderer med disse til og fra alle
- 1326 avganger
- 1327 ● forlenge varigheten på enkeltbillett på buss utenom rushtid til fire timer
- 1328 ● utvikle flere tverrgående rutetilbud i Trondheim
- 1329 ● få et enda bedre sesongtilpasset og stedstilpasset kollektivtilbud som tar
- 1330 hensyn til økte behov på enkelte ruter i skisesongen, ved festivaler og
- 1331 arrangementer og i turistsesongen.
- 1332 ● jobbe for utbygging elektrifisering og halvtimesfrekvens på Trønderbanen så
- 1333 raskt som mulig
- 1334 ● at studenter ikke skal betale mer enn honnørpris for billetter på buss, trikk og
- 1335 hurtigbåt
- 1336 ● utvikle nye fleksible billettyper på buss som stimulerer til å reise mer kollektivt
- 1337 ● jobbe for elektrifisering av Rørosbanen
- 1338 ● jobbe for et bedre Natt- og dagtilbud på Dovrebanen

- 1339 ● jobbe for å få mer gods fra veg til bane
- 1340 ● jobbe opp mot staten for å få billigere togbilletter i Trøndelag
- 1341 ● jobbe for at drosjenæringa i fylket skal reguleres og utvikle seg på en sunn og bærekraftig måte slik at ansatte sikres gode lønns- og arbeidsvilkår og at alle
- 1342 kommuner har et tilfredsstillende og pålitelig drosjetilbud
- 1343 ● sikre et godt og trygt skoleskysstilbud som utnyttes best mulig med minst mulig
- 1344 tomkjøring
- 1345